

Minihistoria monetari: del Roma ancian al globalisation

Per Cláudio Rinaldi

almanacdeinterlingua@yahoo.com.br

Indice

1. Le saga del denario.
2. Le nascentia del libra.
3. Le dollar del Medievo.
4. Nationalismo monetari.
5. Le prime immigrante *latino*.
6. Le standard auree e le symbolo inconfundibile
7. Le monetas transnational.
8. Tecnologia, abstraction e le moneta universal.
9. Le pecunia del futuro.

1. Le saga del denario

Denario roman del 1° centennio ante Christo.

Durante le 5^e e le 4^e centennios ante Christo, circulava in Italia central monetas nominate *aes grave*, o sia ‘bronz pesante’. Le parola latin *aes* designava le metallos minus nobile como le cupro, le bronzo e le laton. Le moneta basic e tamben de plus alte valor se nominava *as* o ‘unitate’. Illo portava un littera I inscripte a un latere e le effigie del deo Jano (*Ianus* in latino) al altere. Un pecia con le medietate de su valor se appellava *semis* e portava un S e le deo Saturno. Le pecias minor contineva differente quantitates de bollettas: quatro bollettas habeva le *triens*, tres le *quadrans*, duo le *sextans* e un le *uncia*, iste ultime con peso e valor equivalente a un duodecimo del as. Malgrado le irregularitate de iste pecias rudimentari, illos representava un avantiamento in comparation al lingotos de bronzo dicte *aes rude* que habeva circulate como medio de excambio usque tunc. Circa 280 a.C., le romanos organisava un systema monetari complete, con plus monetas divisionari – le minor esseva le *semuncia* o ‘medie uncia’, valente un vinti-quarto del as – e tamben multiplos como le *dupondius*, con valor de duo asses.

Como le moderne economias, le Republica Roman tamben esseva subjecte al depreciation inflationari. Le guerras contra Carthago exigeva le production de plus e plus monetas. Como le metallos nobile disponibile esseva limitate, on reduceva constantemente lor tenor, de maniera que, poc decennios post su creation, le as perdeva grande parte de su valor original. Per iste ration, on introduceva in 211 a.C. duo monetas de argento – le *sestertius* e le *denarius* – cuje nomines expressa lor valor in

asses. Le denario valeva 10 asses e habeva como symbolo le numero roman X. Su submultiplo sestertio valeva $\frac{1}{4}$ denario, o sia $2\frac{1}{2}$ asses: le termino latin es un reduction de *semis tertius*, significante ‘tres minus le medietate’ (de maniera comparabile al medie horas in germano: *halb drei* pro 2:30). Le symbolo del sestertio esseva HS, que indica le numero II unite per un tracto e accrescite del littera initial de *semis*.

Con iste duo nove monetas in circulation, le as se devaluava ancora plus, sia in le qualitate del pecias, sia in su valor acquisitive. Per le decennio de 140 a.C., le denario se redefiniva al valor de 16 asses, altiante con se le sestertio a 4 asses. Quando Augusto reformava le systema monetari in le anno 23 post Christo, le as deveniva un moneta rubiacee de cupro, e le sestertio se cuneava in un liga de bronzo de color aureate cognite per *orichalcum*. In iste epocha, le sestertio ja habeva substitute le as como unitate commun de calculo – in le historias de Astérix e Obélix, situate in le tempore de Julio Cesar, on correctemente dice le valores in sestertios. Ab le 1e centennio, le denario ganiava status de unitate monetari basic de un systema in continue depreciation, e le as deveniva le minor pecia (ben que alcun semisses e quadrantes ancora se cuneava infrequentemente) in curso usque a su extinction in le decennio de 270. De etymologia incerte – alcunos lo liga al numero grec *eis*, alteres al lingua phenicie –, le parola *as* se conservarea totevia vivente in le cultura como synonymo de unitate in le jocos de datos e de cartas.

Al tempore de su lanceamento, le denario pesava le septanta-secunde parte del libra roman, o sia approximatemente 4,5 grammas. Nonobstante, su contento de argento – e dunque su valor – se reduceva successivamente. Al initio del periodo imperial, illo representava le salario diari de un legionario o de un laborator non-specialista. In le 1^e centennio, on estima que un denario comprava le mesme quantitate de pan que vinti dollars hodie. Al fin del 3^e centennio, su peso se habeva reduce a 3 grammas. Post le fin del expansion territorial, le romanos ja non trovava nove provisiones de argento. Le *antoninianus* o duple-denario, emisse in abundantia pro coperir le altissime costos militar de un nation fragile e decadente, ab initio ja non contineva que $1\frac{1}{2}$ denario in argento e obviemente perdeva su valor rapidamente. Le monetas minor contineva sempre minus argento e plus cupro, laton e bronzo, obtente per le recuneage de ancian pecias fractionari – inter le quales le proprie sestertio, extincte post le reformas monetari del 4^e centennio.

Al fin, de tote le ric monetage roman, le denario esserea le unic supervivente al extinction del Imperio. Como on videra, su saga habeva solmente comenciate.

2. Le nascentia del libra

Penny angese de circa le anno 1000: le cruce facilitava le hachamento del moneta in half-pennies o in farthings.

Le cadita del Imperio Roman in 476 lanceava le continente europeee al systema feudal. Le timor al invasores barbaric e le absentia de un autoritate central duceva al formation de proprietates particular fortificate e autosufficiente, ubi on laborava a cambio de alimentos, habitation e principalmente protection militar. In iste nove modo

de vita, le commercio practicamente non existeva, e le monetas deveniva quasi innecessari.

Durante iste periodo, le principal moneta in curso esseva ancora le denario roman, ora con valor plus basse que nunquam. In le anno 800, post le consolidation del Regno del Francos, Carolo Magno stabliva un correlation monetari que subsisterea per quasi mille duo centos annos: cata 240 denarios se nominarea un *livre carolinienne*. Un hypothese pro iste numero es que on besoniava iste exacte quantitate de monetas, cata un pesante circa 2 grammas pro attinger le peso de un libra del epocha. Le rege franc accresceva ancora un unitate intermedie, le *sol*, con valor de un vintesimo del libra o sia 12 denarios. Tanto le *livre* como le *sol* non esseva que unitates de calculo, totevia: le *sol* pecias in curso esseva le denario – *denier* in francese – e su submultiplos *obolus* ($\frac{1}{2}$ denario) e *quadrans* ($\frac{1}{4}$ denario). Assi, le moneta roman se conservava vivente, e su nomine ancora devenirea un synonymo de pecunia in plure linguas moderne, como *dinheiro* in portugese, *diner* in catalan, *dinero* en espaniol e *dengi* in russo.

Minus que un centennio plus tarde, le anglosaxon Alfredo le Grande copiava e meliorava le standard carolingian, perfectionante le compositon metallic del monetas e creante un liga plus resistente, con 37 partes de argento pur super 40. Le nove liga recipeva tunc le denomination *sterling silver*, ma hodie es referite plus sovente como argento a 925 millesimos de puritate. Le ancian britannicos nominava *pennige* a su denario. Le etymologia de iste parola es ben incerte, forsan cognate al latino *pignus*, designante un objecto concrete prestate in pignore o garantia. Equal que su equivalente roman, illo esseva initialmente un moneta de bon valor – on calcula que valeva como cinque o sex dollars actual –, ma perdeva circa duo tertios de su potentia acquisitive ja in le sex centennios subsequente.

In Grande Britannia, le systema monetari carolingian ganiava le denomination popular “£sd”, o sia *pound-shilling-penny*. Le abbreviationes, que se conservarea intacte usque al decimalisation, se prendeva al latino pro *libra-solidus-denarius*. Le termino anglese *pound* veni de expressiones latin como *quinque librae pondo* (‘cinque libras in peso’), in que le implicate parola *librae* sovente se omitteva. Ben que discutibile, le etymologia de *shilling* sole ligar se a un radice indoeuropee significante ‘divider’ o ‘separar’, in referentia a su valor fractionari in relation al libra. Del anglosaxon *feorthing* (‘le quarte parte’) veni *farthing*, nomine anglese del moneta de $\frac{1}{4}$ d., parola que ancora hodie se utiliza como traduction del latino *quadrans* in le Biblia – ben que on debe memorar que le moneta biblic esseva le quarto del as, non del denario.

Promote de base de calculo a successor del penny como moneta national, le libra sterling es considerate le plus ancian pecunia in curso continue. Le modello con tres unitates ja non se usa, ma ancora inspira, per exemplo, le universo magic de Harry Potter, in que 29 *knuts* summa un *sickle* e 17 *sickles* face un *galleon* – le election del impractic numeros prime solo se explica como un ben humorate excentricitate.

Le initio del secunde millennio signa le revitalisation del commercio europe, adjutate per le cruciadas e le intercambio con le florescente imperios musulman e byzantin. In le Peninsula Italic, disveloppava se urbes como Genova, Venetia e Florentia. In le Peninsula Iberic, surgeva le Regno de Portugal, un del pioner status moderne. Iste expansion demandava monetas de valor plus alte que le denario, dunque in 1172 le genoveses introduceva le *grossus*, equalmente de argento ma plus grosse – inde su nomine –, valente 4 denarios. Tosto le novitate se reproduceva in altere partes – le *gros* francese, le *groat* anglese, le *groot* flaminge, le *groschen* austrogerman e le *grosz* polonese es exemplos. In ultra, on retornava a vider in curso le monetas de auro, ante longe tempore disparite.

3. Le dollar del Medioevo

Ducato nederlandese de 1595.

Le romanos sempre cuneava monetas auree, ben que on raramente los videva in circulation gratias a su valor troppo elevate. Le plus ancian esseva le *aureus*, pesante quasi 8 grammas e valente officialmente 25 denarios de argento. In le novella *Io, Claudio, imperator*, per Robert R. Graves, le aristocratas del 1^e centennio mesurava in aureos lor thesauros e lor patrimonio.

Con le constante devaluation del denario, tamen, le relation inter le pecias de argento e de auro deveniva absurdamente irreal, e le aureos passava le major parte del tempore recollecte al thesauro public. In 301, Diocletiano introduceva le *solidus*, plus legier e con valor initial de 1000 denarios, que tosto substitueva le aureo como moneta imperial official. Mesmo post un reduction in su peso, le nove moneta attingeva in un decennio le valor de 275.000 denarios, lo que monstra le grande inflation que suffreva Roma in iste epocha. In 356, un solido ja valeva incredibile 4.600.000 denarios.

Le pecia auree de 4,5 grammas circulava anque inter le byzantinos, que lo nominava *nomisma* o *besante*. Le thesauro fundeva e recuneava cata solido recollecte, de modo que le peso e le puritate del auro se manteneva intacte usque al 10^e centennio. Le arabes los imitava con su *dinar* de auro – adaption del parola denario al lingua arabic, malgrado le inequivalentia inter ambe monetas (le moneta de argento in curso in le dominios islamic esseva le *dirham*, cuje nomine deriva del drachma grec).

Le renascentia europeae inspirava le creation de nove versiones del solido, ora pesante sempre circa 3,5 grammas. In cata region le moneta recipeva un nomine: *ducato* o *zecchino* in Venetia; *fiorino* in Florentia; *noble* o *guinea* in Anglaterra; *zloty* in Polonia (de *zlot*, ‘auro’); *cruzado* in Portugal; *escudo* in Espania; *écu* in Francia; *gulden* in Germania; *chervonets* in Russia. On potera mencionar ancora le *sprug*, moneta auree del minuscule habitantes del insula Lilliput in le celebre *Viages de Gulliver*, per Jonathan Swift.

Le quotation del solido medieval equivaleva al libra carolingian: in Florentia, per exemplo, le florino valeva un *lira* o 240 *denari*. On estima que su potentia acquisitive esseva circa 55 dollars actual. Le supernomine ‘dollar del Medioevo’ se debe a que le solido deveniva le principal e le plus credibile moneta international de iste epocha historic. Ben que cata pais cuneava su version proprie, tote le pecias esseva simile in peso, valor e puritate, dunque on los acceptava como medio de pagamento in locos tanto distante inter se como Lisboa, London, Genova, Constantinopole o Bagdad.

Le parola *solido*, totevia, entrava in le linguas europeae con significationes diverse. Le francese *solt*, que evolueva a *sol* e plus tarde a *sou*, equivaleva al summa de 12 denarios, equal que le shilling anglese. In le lingua moderne, *solde* es le balancia o saldo contabile, assi como *sold* in romaniano e *saldo* in portugese. Tamben supervive le expression *sans un sou*, correspondent al anglese *penniless* o al portugese *sem um tostão*. In Québec, *sou* es ancora un supernomine pro le centavo de dollar canadian. Tamben como synonymo de shilling se usava le portugese *soldo* e le espaniol *sueldo* – iste ultime originante le *suweldo* phillipin. Como le romaniano *soldă*, iste parolas

tamben designa le salario del functionario militar, per iste ration dicte *soldato*, litteralmente ‘salariate’. In Peru, *sol* es le unitate monetari que substitueva le real in 1863 – ben que algunos defende le deo-sol del incas como ver inspiration pro le nomine. In angese, le signo graphic / es denominate *solidus* o *shilling mark*. Iste association se debe al abbreviation del shilling in le stylo manuscripte medieval, in que le littera minuscule s se scribeva *f*, communmente reducte a un barra oblique – per exemplo on scribeva “2/4” pro un summa de 2 shillings e 4 pence. Forsan sub iste influencia le unitate monetari peruan se ha abbreviate S/., sempre con un barretta postposite al littera.

4. Nationalismo monetari

Napoléon de auro del anno XI del Revolution (1802-1803), quando le republica esseva commandate per un imperator.

In le 15e centennio, le extinction del potente Imperio Byzantin e le expulsion del musulmanes de Europa revigorava le monarchias national in paisas como Portugal, Espania, Anglaterra, Francia e Nederland. Le discopertas maritime dava a iste paisas dominio super le minas de auro e argento in le continente american e ancora al specierias indian e altere mercantias oriental de valor. Le production de sucro e le traffico de sclavos african tamben collaborava con le immense inricchimento que le nove potencias del vetere mundo disfructava in iste periodo.

In 1435, Portugal adoptava le *real* (in curso ab 1380) como unitate monetari national, valente 3½ libras. Le libra portugese, que como le altere libras se divideva in 20 *soldos* o in 240 *dinheiros*, se habeva disvalutate grandemente in le centennios anterior, e le ora prospere regno desirava basar su economia in un systema bimetallic, representate per duo monetas principal: le *vintém* de argento (20 réis) e le *cruzado* de auro (400 réis), le ultime con 3,45 grammas, al modello del solidos in curso in tote le continente. In valores actual, le *vintém* valeva initialmente como 10 dollars e le *cruzado* como 200 dollars.

Al tempore del discoperta de Brasil, un gramma de argento valeva in Portugal 11 réis; e un gramma de auro, 107 réis. Le ration de approximamente 10 grammas de argento per 1 gramma de auro esseva plus basse que in le tempores roman (15 per 1), forsan a causa del abundante auro extracte in America. In le 18e centennio, durante le apice del production aurifere in Minas Gerais, le portugeses cuneava le moneta de plus alte valor que ja ha existite in circulation: le *dobrão* pesava 53,78 g e valeva 20 mille réis, plus tarde 24 mille.

Al longo del centennios, le real se disvalutarea continuemente in consequentia del mal administration per le monarchas portugese. Post 1580, on ja non produceva le moneta de 1 real, dunque tote le denominationes portava le plural *réis*. In le 19e centennio, le billetes exprimeva valores in *mil-réis* e le grande transactiones se faceva in *contos de réis*, cata conto valente un million de réis. Le Revolution Republican substitueva le mil-réis per le *escudo* in 1911, quando le termino *conto* passava a designar le summa de 1000 escudos – post 2002, le parola devenirea un supernomine pro le billet de cinque euros, nam cata 200 escudos se converteva in un euro. In Brasil,

le parola *conto* se ha audite continuemente como synonymo popular del plure monetas create desde 1942, quando le *mil-réis* esseva substitute per le *cruzeiro*. Hodie, on lo utiliza tanto pro unitates como pro milles de reais, secundo le contexto.

In Anglaterra, plure monetas auree como le *gold penny*, le *crown*, le *sovereign*, le *ryal*, le *unite* e le *angel* habeva fracassate a causa del disparitate de valor in relation al pecias de argento. In 1663, on comenciava a cunear le *guinea*, un version renovate del ancian *noble*. Su valor initial esseva tamben un libra, ma postea oscillava usque al fixation in 21 shillings in 1717. Le nomine refere le origine african del auro utilisate in su production, que se extendeva usque 1799. Officialmente, le *guinea* esseva substitute per le libra como unitate contabile in 1816. Nonobstante, le tradition aristocratic lo conservava vivente in le quotation de cavallos, terras, pecias de arte e de alte sutura, e on lo audi ancora hodie inter le ovicultores e le sponditores in cursas hippic.

In Francia, le libra carolingian se renominava *livre paris* e plus tarde *livre tournois*, in referentia al urbes Paris e Tours. In 1640, le *écu* auree se renominava *louis d'or*, un demonstration de potentia del regnante dynastia. Le *louis* valeva 24 libras, e le *écu* esseva relanceate in argento, con valor de 6 libras, copiante le *scudo* italian de 6 liras e tamben le *thaler* germanic. Postea, iste nove *écu* tamben recipeva le nomine del reges francese: *louis d'argent*.

Le Revolution de 1789 marcava le apice del sentimento nationalista. Pro expressar le ruptura con le regime ancian, on desirava substituer tote institutiones per nove modellos plus humanista e rational. Un instrumento de iste spirito orgoliose esseva le decimalisation del mesuras e, per que non, del systema monetari. On rebaptisava le libra como *franc*, iste divide in 100 *centimes*, e su valor se fixava in cinque grammas de argento (circa 4 dollars actual), lo que non cambiarea usque 1870. Le nove nomine del unitate monetari francese ha origine in le expression latin *Dei Gratia Francorum Rex* ('Rege del Francos per le Gratia de Deo'), inscripte in le monetas insimul con le nomine del monarcha. In realitate, le nove termino solmente officialisava un supernomine que le libra de Tours ja portava ante alcun centennios. Ben que le revolution extingueva le *écu* e le *louis*, le duo parolas sequeva vivente durante le 19e centennio como le summa de 5 e de 20 francos respectivamente – le ultime anque dicte *napoléon* –, como on vide con frequentia in le litteratura de iste periodo.

Vermente, le idea de decimalisar le pecunia esseva russe. Ab 1534 on ja divideva le rublo in 100 kopekas – ben que traditionalmente le russos ha emisse monetas e billetes de 3 rublos. Totevia, le novitate solo se expandeva post que le franceses lo adoptava. In 1824, le parlamento britannic rejectava un proposition pro que le libra passava a divider se in 1000 *mills*. Assi mesmo, on creava un "Association Decimal" que predicava le importantia del thema pro le commercio international. In ultra, on introduceva in 1849 le florino, moneta valente un decimo del libra. Le question sequeva debattite in le decennios veniente, ma on concludeva sempre que le advantages del decimalisation non compensava un ruptura con le tradition. Inter le reformationes suggeste esseva elevar le valor del penny a un decimo del shilling o substituer le libra per un nove unitate representante un numero rotunde de pence – illo poterea appellar se *royal*, *noble* o *new pound*, e inspirava le solution adoptate per Australia e Nove Zelandia in le 1960s, con lor dollars al valor initial de 10 shillings britannic. Le farthing ($\frac{1}{4}$ penny) se extingueva in 1960, ma le systema archaic remaneva in curso. Illo esseva particularmente ardue pro le touristas, qui se confundeva con denominationes como le *half-crown* (equal a 2s.6d., o sia un octavo del libra), inexistente in le modellos decimal que quasi tote le mundo ja habeva adoptate. Le decimalisation britannic solo venirea in 15 februario 1971, le "Decimal Day". Le ancian symbolo d. pro le penny se cambiava a p e le altere monetas se revalutava secundo lor valor fractionari in relation al libra: le

shilling passava a valer 5p, le florino 10p, le corona 25p e le guinea £1,05. Inicialmente, on cuneava monetas de ½p, assi que valores como lo del ancian *sixpence* poteva exprimer se per 2½p. In 1984, tamen, le medie penny esseva abolite.

Le conservation del nomine *penny* per le angleses permette affirmar que le unitate divisionari centesimal es le moderne descendente del denarios roman e carolingian. Le centesimo representa hodie le minor valor de quasi tote le systemas monetari del mundo, sub nomines derivate del numero cento (*cent*, *centesimo*, *centavo*, *centime*, *céntimo*, *centas*, *sent*, *sen*) o del proprie penny (*pingin*, *pfennig*, *penning*, *penni*, *fenig*, *fening*), ben que plure pais ha suspense o studia suspender su cuneage, lo que potera render le denarios finalmente extincte post plus que 2200 annos.

Le fin del 18e centennio revolutionava le politica con conceptos como le equalitate inter le homines; le cultura con le decimalisation del mesuras (on essayava decimalisar mesmo le calendario e le horas del die, ma sin successo); e tamen le monetage europees: le phase auree habeva finite e le argento retornava forte, ante le splendide production tanto in le Andes como in Europa mesme. In ultra, surgeva un nove maniera de portar pecunia: le billetes de papiro.

5. Le prime immigrante latino

Prime billet de 2 dollars, emisse in 1862.

Le modello monetari centrate in le dollar statunitense e basate in un relation abstracte inter le billetes e su valor acquisitive comenciava con duo grande concentrationes natural de argento.

Un de illos se situava in Joachimsthal, in Bohemia, ubi in 1517 on comenciava a cunear le *joachimsthaler*, tosto simplemente *thaler*. Inspirate in un recente moneta tirolese pesante plus que 15 grammas, le enorme thaler deveniva corrente in tote le Sacre Imperio Roman sub nomines regional simile: *dahler* in bassogermano, *daalder* in nederlandese, *daler* in le linguas nordic, e *dollar* in anglese. Durante le 14^e centennio, le monetage centroeuropee esseva povre, nam on passava per un mancamiento de metallo nobile, transportate massivamente al Oriente a cambio de specierias, porcellana e seteria. Per le thaler, on obteneva un standard credibile inter le plus de 170 systemas monetari adoptate per le 300 baronatos que formava Germania, insimul con *pfennig*, *kreuzer*, *kroner*, *groschen*, *schilling*, *mark*, *gulden*, *heller* e alteres. Nonobstante, como cata region produceva su proprie monetas, le valor non esseva fixe: le thaler prussian valeva minus que lo de Bremen, le thaler danese valeva como lo austrian e assi successivamente.

Le thaler deveniva le principal moneta germanic usque al decennio de 1870, quando Germania se unificava e adoptava le *mark*. Assi mesmo, le moneta argentea continuava in curso, con le valor de 3 marcos. In le mesme decennio, le nationes scandinave seligeva le *kroner*. Nederland restava con le *gulden*, in curso la ab le 13^e centennio. Le Imperio Austrohungare habeva adoptate le *kroner*, substitute per le *schilling* in le annos 1920. In Anglaterra, le parola *dollar* supernominava le *crown*

argentee de 5 shillings usque al decimalisation. In Germania, le gente appellava *thaler* al billet de 5 marcos e, hodie, a lo de 5 euros.

De maniera assatis simile, un moneta de argento poneva fin al chaos monetari espaniol, characterisate per un grande quantitate de monetas sub nomines, materiales e correlationes variabile e in constante devaluation. Sub domination arabic, Espania habeva adoptate le *dinar* de auro, que la se nominava *maravedí* in referentia al regnante dynastia Almoravide (al-Murâbitûn in arabe). Le subdivisiones sequeva le modello carolingian, con *sueldos* de argento e *dineros* de cupro. Sub forte inflation, le *maravedí* perdeva tote su tenor de auro e le parola deveniva un synonymo general pro pecunia, designante monetas in argento e mesmo in cupro. In 1497, Fernando de Aragon e Isabel de Castilia unificava le diverse systemas sub le ja existente *real*, tunc con valor de 34 maravedís, e introduceva ancora le *peso* de 8 reales, sub le mesme inspiration que le *thaler*. Plus tarde le pesos passava a cunear se in America con le argento sasite al nationes inca e azteca. On los transportava a Espania in galeones, insegur procedura que inricchiva plure piratas e usque hodie motiva le cerca a thesauros naufragate. A vices, le pesos navigava directemente de Mexico al Philippinas, de ubi le espanioles commerciava con le chinesis – qui solo acceptava argento como pagamento per lor desirate mercantias.

Assi mesmo, le systema monetari espaniol sequeva complexe e nove monetas surgeva a tote instante. In 1566, on permitteva que le colonias american habeva su proprie moneta, ma non in auro. La le *peso* esseva sempre le principal moneta durante iste periodo. In le metropole, circulava tamen le auree *escudo*, valente 2 pesos – vermente un solido un tanto devalutate – e ancora le *doblón*, de 16 pesos. Post 1850, le imperio ja in decadentia, on abandonava finalmente le *maravedí* e adoptava le modello decimal: le peso passava a valer 10 reales, e cata real se divideva in 100 céntimos. In 1868, Espania cambiava novemente su unitate monetari, e le peso se transformava in le moneta de 5 pesetas (in 1990, on cuneava un peso commemorative in le valor de 2000 pesetas). In Mexico, le cuneage continuava post le independentia e sequeva inalterate usque 1918; in le decennios sequente, le mesme moneta argentee de circa 27,5 grammas ancora se recuneava con valores plus alte, le ultime de 10 pesos in 1955.

In le Statos Unite, le peso ja circulava desde le medietate del 18^e centennio e guardava grande similitudine con le *lion dollar*, un *thaler* con un leon stampate distribute per le nederlandeses in America, le Medie Oriente e altere partes de Europa in lor transactiones commercial – de iste moneta derivava le romanian *leu* e le bulgare *lev*, ambe significante ‘leon’. Post le Revolution Nordamerican, le disponibilitate del libras anglese se reduceva e le peso deveniva le principal moneta in curso. Como le monetas de cambio mancava, on fractava le peso como un pizza, cata tracto con valor de un octavo de dollar o 1 *bit* (1 real in America Latin). De iste practica derivava le supernomine *peso de a ocho*, o *piece of eight* in anglese, e tamen le usage de quotar le precios del commodities in dollars plus octavos, abolite solmente in 1997.

In 1792, sub orientation del secretario del thesauro Alexander Hamilton, le statouniteses adoptava le dollar officialmente, al taxa de \$4,80 per libra anglese. Su potentia acquisitive initial potea comparar se a lo de 30 dollars actual. Sub le mesme ideales revolutionari que le franceses, un systema decimal se creava, con cata dollar divide in 10 *dimes*, 100 *cents* o 1000 *mills* – iste ultime ancora superviva in le precio del combustibiles. Tamen, le population ancora dava preferentia al *Spanish dollar* – un moneta mexican nove contineva 6 granos plus de argento pur (o sia 390 milligrammas) que le dollar cuneate per le governmento. Le peso circulava legalmente usque 1857, e le parola *bit* sequeva in curso in expressiones como *two bits* (25 cents), *four bits* (50 cents) e *six bits* (75 cents). In iste mesme anno, on aboliva le moneta de ½ cent, le

minor in curso. Le *bit* deveniva tunc un valor impossibile, assi que le gente passava a dicer *a short bit* pro 10 cents e *a long bit* pro 15 cents.

Le argento que garantiva le valor del nove unitate statounitese se trovava solo in le monetas divisionari e in le proprie *silver dollar*. Billetes con le verso verde – color selecte per un supposite correlation con le stabilitate – representava le *summas major*, assecurate per le governamento. Iste billetes ganiava le supernomine *greenbacks* e potea in these cambiar se per le quantitate equivalente in argento o mesmo in auro, sub le ration de 15 per 1. Sub iste regime bimetallic de convertibilitate, on cuneava inclusive monetas de auro in iste epocha, ma poco a poco le metallo se valorisava e le majoritate del monetas auree esseva recollecte. In 1834, le dollar suffreva le prime devaluation de su historia: le ration official de cambio passava a 16 per 1, cata uncia-troy valente \$20,67; in altere parolas, le moneta perdeva 6 per cento de su valor in auro. In le sequente decennios, on reduceva tamben le contento de argento del monetas. Le sol exception esseva lo de 1 dollar, que obviemente dispareva de circulation a causa de su valor metallic superior al valor nominal. In le secunde medietate de iste centennio, on discoperiva immense depositos natural de argento in le west del pais e le quotation de iste metallo se reduceva tanto que le valor del dollar passava a ligar se exclusivamente al auro. In 1900, le *gold standard*, ja adoptate in Europa, deveniva official tamben in le Statos Unite.

6. Le standard auree e le symbolo inconfundibile

Le Columnas de Hercules, stampate in le *peso de a ocho*, es le probable origine del symbolo \$, que non appareva de facto sinon in le *godless dollar* de 2007 – le supernomine se debe al omission del traditional motto “*In God we trust*”.

Durante tote le historia monetari, rar vices le auro ha circulate de facto. Excepto per monetas auree insulate – per exemplo le *daricus* persian e le *aureus* roman – e ancora per le varie solidos renascentista, le argento esseva sempre le base del commercio ab 4000 a.C., quando le grecos cuneava le prime monetas in iste metallo. On cuneava in argento le *drachma* grec, le *dirham* persian e islamic, le *denarius* roman e carolingian, le *pennige* anglosaxon, le *thaler* germanic, le *rupia* indian (del sanskrito *rûpa*, ‘argento’) e finalmente le *peso* espaniol, que directemente originava non minus que le *dollar* statounitese, le *yen* nipponic, le *yuan* chinese (del expression *yin yuan*, ‘circulo argenteo’), le *riyal* arabic (forma arabisate de *real*) e le *piastra* ottoman. Sin exaggeration, on potea dicer que, indirectemente, le majoritate del monetas hodiernes se inspira in le peso e in le dollar. Non raramente le proprie nomine lo indica: *dollar* australian, canadian, taiwanese, zimbabwean (e ancora le variationes sloven *tolar* e samoan *tala*); *peso* argentin, uruguayano, chileno, colombiano, mexicano, cubano, philippino e de altere ex-colonias espaniolas. In altere casos, on adoptava nomines nationalistas como *bolívar*, *colón*, *sucre*, *balboa*, *quetzal*, *guaraní*, *boliviano*, *cruzeiro*, *zaïre*, *rand*, *kwanza*, ma le inspiration ha essite sempre le mesme. Le *real* brasiliano, per exemplo, sasiva su nomine del anciano moneta portugese, ma nasceva con valor initial identico al dollar.

Anglaterra esseva le prime pais moderne a adoptar officialmente le standard auree, in 1816. Illo esseva consequentia de un disequilibrio metallic que comenciava in le decennio de 1790, quando le britannicos pagava con argento le mercantias importate del Oriente, ma recipeva con auro le exportationes de lor productos industrial. Post le guerra de 1870, Germania exigeva de Francia un indemnisation de 200 milliones de libras sterling in auro e tamen decideva cambiar su last, pressionante altere pais a sequer le exemplo. Summate a isto, le argento tunc se produceva in quantitate plus grande, lo que mitteva a terra le historic ration de 15 per 1 con le auro e causava devaluation del unitates monetari del pais insistentemente in mantener le standard argentee.

Le mancamento de argento in Anglaterra causava tamen le officialisation in 1833 del billetes emisse per le Bank of England al ration de 7,32 grammas de auro per libra. Le production de pecunia in papiro habeva comenciate in le ancian China, quando le mercatores ric fideva su voluminose monetas de argento sub le guarda de un depositario, qui in cambio les offereva un recepta facilmente portabile. La le usage de effectuar pagamenti per medio de tal receptas, sin redimer le monetas, causava un grande inflation e duceva al prohibition del systema per le dynastia Ming in le 15^e centennio. Un banca svedese tamen essayava emitter certificatos assecurate per argento in deposito in 1660, ma falleva quatro annos plus tarde. Nonobstante, le billetes del banca anglese, emisse ab 1695, esseva considerate credibile, de modo que le methodo permitteva stockar le auro in reservas official durante que le billetes lo representava como medio circulante – justo como le *greenbacks* garantite per le *Spanish dollars* in le Statos Unite. Plus, le governamentos se autorisava a interromper le *gold standard* in ocasiones de possibile chaos, como occurrerea durante le 1^e Guerra Mundial e le Grande Depression, quando le gente stockava auro in casa como forma de proteger se del inflation. Tal situationes motivava le prohibition legal de utilizar auro como medio de pagamento corrente e ancora de stockar lo in grande quantitates, lo que in practica annullava le derecho de cambiar le billetes per metallo.

A ocasiones, on habeva utilisate pecunia non-metallic como medio emergentia e provisori – le caso classic es le cartas de joco que serviva como pecunia in Canada (1685-1757), Francia (initio del 19^e centennio) e Germania (post le 1^e Guerra Mundial). Ma on sempre retornava al plus credibile metellos nobile, que portava valor real in se e non simplemente lo representava sub le garantia de un emittente.

Con le standard auree, tamen, le monetas metallic, ora cuneate in ligas de poc costo como le cupronickel e le acero, se limitava al parve valores. Le billetes poteva imprimir se in qualcunque valor nominal perque non existeva relation inter le cifra stampate e le valor intrinsec del material – generalmente papiro, ma per vices seta, lino, villuto, corio, ligno o mesmo pelle de phoca, iste ultime utilisate in Alaska sub administration russe.

Le papiro-moneta presentava ancora le supposita advantage de non haber un valor fixe. On potea revalutar lo secundo le convenientias del momento. Initialmente, on cercava ligar le valor a un quantitate de auro – Japon, China e Corea definiva lor nove monetas al mesmissime 1,5 gramma que le dollar statounitese, per exemplo. Ma postea on comprehendeva que le valor del pecunia-papiro esseva manipulabile: in 1934, Franklin Delano Roosevelt actualisava per decreto le valor del uncia-troy, fixe ante exacte cento annos, a \$35. Iste depreciation del dollar salvava le exportatores statounitese del nocive consequentias del Depression. Anglaterra tamen utilisava continuemente iste tactica: le cambio vigente de \$5 per libra esseva reducte a \$4 in 1940 e a \$2,80 in 1949.

Ancora durante le 2^e Guerra Mundial, quaranta-quatro pais alliate inviava representantes a un conferentia financiari in Bretton Woods, in Statos Unite. La se

firmava un accordo per le qual tote le monetas se quotarea ante le dollar, le unic que a su torno continuarea convertibile in auro. Assi, le moneta statounitese deveniva le sol ligamine inter le auro e le papiro circulante in le mundo. Occurre que, in le economia liberal, tanto le dollar como le auro deveniva mercantias cuje precio international oscillava a vices de modo ben divergente. Le instabilitate del annos 1960 – specialmente le guerra in Vietnam e le alte precios del alimentos e del petroleo – duplicava le valor real del auro, e on mitteva in dubita le possibilitate de que le Statos Unite garantiva lor dollar con metallo: le governmento elevava le valor official del uncia-troy a \$38, ma con le continue inflation le valor real esseva \$70, tosto \$100. Le Europa del west, ora unite per un mercato commun e ja non tanto dependente e submisso como post le 2^e Guerra, exigeva que le taxas de cambio poteva variar liberemente. Le perspectiva de disvaluation del pecunia statounitese duceva bancas, investitores e le governmentos de Svizra e Francia a redimer grande summas in auro, durante que Germania Occidental abandonava le Accordo de Breton Woods, disvinculante le marco del dollar. In risposta, le 15 agosto 1971 le presidente Richard Nixon extingueva le relation inter dollar e auro – cognite como “Nixon Shock”, le impactante annuncio officialisava le incomplimento del promissas firmate in 1944. Per le prime vice in lor historia, le Statos Unite emitteva *fiat money*, o sia, pecunia cuje unic last es le credibilitate del emittente. Mesmo le poc argento del monetas divisionari esseva removite. Usque al fin del 1970s, le valor del uncia de auro attingerea le tunc impensabile summa de \$900.

Hodie, le quantitate de dollars in curso supera multo le valor del auro stockate per le thesauro statounitese, e le sol garantia legal existente es que tote le billetes emisse ab 1861 potera esser cambiate per dollars actual.

Alcun economistas advoca ancora hodie le retorno al standard auree, sub le argumento de que on essera sempre subjecte al confiscation e al inflation in un systema absente del last metallic. Le *fiat money* es vermente un credito cuje sol garantia es le bon performance economic del pais in le futuro – o sia un garantia ben abstracte. Alteres responde que, como le quantitate de auro in le mundo es limitate, le constante crescentia economic necessari al mantenimento del modello capitalista esserea impossibile. Le precio del auro augmentarea constantemente, dunque existerea un phrenesia per le metallo e tote le systema entrarea in chaos. Un positon intermedie defende le adoption de un last consistente in un “paniero” de plure ricchessas global como auro, commodities agricultural e materias utile al production de energia.

Al momento, le dollar seque le principal reserva de quasi tote le pais, insimul con alcun monetas equalmente credibile como le euro, le libra, le yen e le franco suisse. Le *dollar sign* se converteva in synonymo mundial de ricchezza. Diverse theorias essaya explicar le origine de iste symbolo. Alcun de illos es improbabile, como le supposito superposition del litteras US de *United States* o de *units of silver*, nam le \$ ja se utilisava ante le independentia statounitese. Altre hypotheses refere al Biblia, al mythologia grec o a tempores ancian, como le superpositon del HS, symbolo del sestertio roman. On suggere tamen que le origine sia le notation anglese “8/” o sia octo shillings, transposite al moneta de octo reales. O ancora le litteras PS per *pesos*, o PTSI per Potosí, le urbe bolivian ubi on cuneava le moneta, presso le mina producente le plus de argento in le historia. Totevia, le version le plus acceptate es que, assi como le *cifrão* portugese e le *calderón* espaniol, le *dollar sign* veni ab le representation del Columnas de Hercules involute per un banda con le motto *Non plus ultra*, le blason de armas adoptate per le reges catholic e stampate in le monetas espaniol ab tunc. Como occorre al £ del libra anglese, le symbolo ha ora un ora duo lineettas. Multe pais lo utiliza solo (como le pesos de tote Hispanoamerica) o accompagniate de altere litteras (como le real brasilian R\$). Alteres utiliza solmente le lineas (altere supposito symbolo de stabilitate)

super un littera differente, como occorre con le yen (¥) , le won (₩), le guaraní (G), le peso philippin (₱), le colón (₡), le franco francese (₣), le cent de dollar (¢) e, plus recentemente, le euro (€) . Curiosamente, le \$ nunquam habeva apparite in le proprie dollars usque al recente moneta de \$1 lanceate in 2007.

7. Le monetas transnational

Billet de 5000 francos CFA. Le moneta es official in quattuordecce paisés african e, post le extinction del franco francese, ha ligate su cambio al euro, al quotation fixe de 656 francos per euro.

Le circulation international esseva commun al monetas ancian, post que tanto le auro como le argento portava valor in se, independentemente de qual pais habeva cuneate le moneta. Dunque, denarios e solidos habeva libere curso in tote Europa e Asia Minor. Assi mesmo, le operationes cambial esseva frequente: certemente il esseva plus avantagiose acquirer monetas a que le commerciantes esseva habituate, mesmo que illo implicava le pagamento de un commission al cambista.

Post le disveloppamento del nationes moderne, le diversitate de nomines e standards se multiplicava ancora plus, de modo que solmente alcun monetas plus credibile se acceptava sin restriction. Tal esseva le caso del thaler inter le disunite populationes germanic e del peso in le commercio interoceanic.

Con le grande devaluation del argento in le secunde medietate del 19^e centennio e le consequente conservation del auro per le thesauros national, le pecunia in circulation se representava plus e plus per papiro. Ab iste epocha on debeva creder in le autoritates que emitteva le papiro, in general bancas e governamentos. Al population non restava option sinon acceptar le nove medio circulante. In le transactiones international, tamen, il esseva plus difficile que un pais confideva in le institutiones de altere. In celle momento, le nation le plus ric e potente del mundo esseva le Imperio Britannic, que in su maxime expansion controlava un quarto del territorio mundial. Consequentemente, on considerava le libra sterling le pecunia le plus forte e credibile, lo que faceva de illo le prime pecunia mundial del tempores moderne.

Nonostante, altere paisés se mobilisava per vigorar lor pecunia. Un projecto ben audace de iste epocha esseva le Union Monetari Latin de 1865, per le qual Francia, Belgica, Suissa e Italia essayava que lor monetas deveniva liberamente intercambiabile sub le valor unic de 4,5 grammas de argento o de 290 milligrammas de auro. Plure altere paisés accompagniava le Union plus tarde, inter le quales Espania, Grecia, Austria-Hungaria, Romania, Bulgaria, Serbia, le Statos Papal e mesmo Venezuela. Tosto, tamen, duo problemas se presentava. Primo, un cuneage excessive per parte del Statos Papal, que essayava profitar con le circulation de lor moneta in le altere paisés. Le obvie consequentia es que le pecunia del Sancte Sede perdeva valor e acceptabilitate, prejudicante tote le membros, que a lor torno lo expulsava del Union. E secundo, le devaluation mundial del argento, que impediva le convertibilitate fixe e obligava le membros del Union a substituer le bimetallismo per le standard auree. In ultra, le Union Monetari Latin non resisteva al turbulencias politicoeconomic posterior al 1^e Guerra

Mundial e esseva formalmente finite in 1927, ben que Francia produceva monetas sub le standard del Union usque 1967.

Le Statos Unite anque manifestava interesse in participar del Union Monetari Latin. Inclusive, alcun monetas esseva producte sub le tenor argentee stabilite, como los de 20 cents e de 4 dollars, ma al fin le pais non se ha filiate. Le Regno Unite refusava participar ante le obligation de reducir le valor auree del libra e ancora decimalisar su moneta.

Plus tarde, le britannicos ganiava le 2^e Guerra Mundial ma perdeva su imperio, que originava un sin-numero de nationes independente in tote le continentes. Le Statos Unite financiava le reconstruction del applattate pais europees e deveniva lor creditor sub le illusori garantia del convertibilitate de dollars in auro. Iste manovra rendeva al dollar le posto de moneta plus forte del mundo, ben que le valor nominal del libra ha sequite sempre superior.

Le annos 1970 mitteva a terra le condition auree del pecunia statounitese. In ultra, le pais deroutate in le guerra resurgeva como grande potentias industrial e, gratias al austeritate de lor politica economic, valorisava lor monetas de modo extraordinari. Un exemplo es le trayectoria del yen japonese, create in 1868 con valor identic al dollar. Post 1945, on cambiava ¥360 per un dollar, ma in le ultime decennios iste valor se stabilisava in circa ¥100 – e ora es a puncto de attinger le marca de ¥80. Le marco german habeva un historia simile. In le 1920s, le hyperinflation demandava un elimination de novem zeros, cata milliardo de vetero marcos valente un *reichsmark*, al quotation de 4,20 per dollar. Iste valor se manteneva pro le *deutsche mark*, create per le alliatos post le guerra. Sub le cambio libere, on cambiarea DM 1,80 per dollar in le 1990s, un recuperation notabile.

Le bon performance economic europees esseva condition essential pro le creation in 1979 del ECU (*European Currency Unit*), un unitate de calculo composite de un paniero de alcun monetas national forte. Le principal de illos esseva sempre le tunc stabile marco german, que correspondeva a plus de 30 per cento del valor total del ECU, renominate *euro* in 1999 e converse in pecunia circulante in 2002, in substitution a undec monetas national – novemente Anglaterra se refusava a participar del union monetari, insimul con Svedia e Danmark. Mitter in curso le billetes e monetas del euro esseva le plus grandiose operation de iste natura in le historia monetari mundial, superante lo del real brasilian in 1994. Le nove moneta europees se altiava immediatamente al condition de plus voluminose in le mundo, superante le dollar statounitese.

Ben que un experientia recente, le euro se monstra un menacia al dominio del dollar in le commercio international. Assi como passa al dollar, le valor cambial del euro es plenmente libere, fluctuante al sapor del tendentias economic e dunque signate per constante variation. In le ultime tempores, on remarca que le euro non perde valor mesmo quando le dollar se devaluta, e assi se va transformante in un moneta de reserva alternative. Hodie, tamen, ancora circa 62 per cento del reservas international es dollars, contra 27 per cento del euro. On attribue iste grande differentia supertoto al incorporation de membros debile al Eurozona e al conservatismo politic del governamentos europees. Un factor alarmante de analyse es que tanto le Statos Unite como le Union Europees ancora prefera le auro como reserva major, e non lor proprie moneta.

Le euro esseva certamente un avantiamento audace in le historia del moneta, porque on unificava non solmente le billetes ma tote un systema financiari. Ma illo non es le prime ni le unic projecto de iste natura. Ja in 1945 le Communitate Financiaris de Africa creava le franco CFA, que ancora circula in duodece ex-colonias francese e

tamben in Guinea-Bissau e Guinea Equatorial. Emisse per un sol banca central, le franco CFA esseva concepte per le proprie franceses como un maniera de sparniar lor colonias del grande devaluation suffrite per le franco metropolitan finite le 2^e Guerra – initialmente, le moneta african valeva quasi duo vices plus que lo francese. Le quotation del franco CFA esseva fixe contra lo del francese, e hodie conserva iste status in relation al euro. In 2015, on plana introducir le *eco* in sex paisas, le principales Nigeria e Ghana, e futurmente incorporar le actual membros del CFA sub le nove unitate monetari. In Africa oriental, on desira introducir le mesme anno le *shilling*, que circulara in ex-colonias britannic como Kenya, Tanzania e Uganda. Un projecto ancora plus ambitiose es le fusion de tote iste areas sub le *afro*, un unitate monetari panafrican que se lancearea in 2023, creante le Afrozona, con 53 paisas.

Hodie le conception de nove communitates monetari abunda in tote le continentes. Alcun de illos pote vermente devenir real, como le *khaleeji*, nomine provisorio pro le moneta commun del Golfo Persic, cuje introduction es in plen discussion – al momento, on ja definiva que le banca central se situara in Riyad e que le data initial pro que le nove moneta comencia a vigorar essera inter 2013 e 2020. Alteres es ideas improbabile, como le *amero* in Nordamerica – ben que le theorias conspiratori garanti que, discretamente, on ja ha lanceate e mesmo distribute le prime monetas e billetes. On ha ideate ancora le *latino* pro Sudamerica e le ACU (*Asian Currency Unit*) pro le paisas del est e sudest asiatic, ma illos es ancora conceptiones theoric solmente.

Un proposition interessante es le retorno del auro como referentia de calculo inter le paisas islamic. In 2001, Malaysia proponeva le cuneage del *dinar auree*, con le mesme 4,25 grammas del epocha del Califato Islamic, como un option al dollar pro le exportationes. Le monetas non circulara propriemente, ma servirea de last e unitate contractual. Al momento, tamen, le idea non ha avantiate. Un passo plus simple ma non minus importante in iste senso dava quatro nationes meridional de Africa, unite sub le *rand* sudafrican per lor Area Monetari Commun. E, de certe modo, Brasil e Argentina, officialisante in 2008 que le exportationes bilateral pote pagar se in reais o pesos in vice de dollars – exemplo sequite in un accordo de 2010 inter China e Russia, e in negotiation inter Francia e le paisas arabic exportator de petroleo.

8. Technologia, abstraction e le moneta universal

Billete cuban de 3 pesos e moneta in argento de 25 steloj.

On poterea simplificar le historia monetari occidental in non plus que tres phases. Le prime durava usque circa 1800. Durante illo, le pecunia existeva in forma de monetas metallic de argento o de auro, le plus inspirator del quales esseva sin dubita le denario, le solidus e le thaler/peso. Metallos inferior se utilisava solmente pro parve valores, como ancora hodie con le monetas divisionari. Le secunde phase, finite

officialmente in 1971, se characterisava per billetes de papiro representante quantitates de argento o de auro stockate per bancas e governmentos. Le emission irresponsabile de tal billetes ha causate phenomenos inflationari notabile in multe paisas, del mesme modo que le emission de monetas subvalutate o mesmo sin alcun valor habeva causate effectos similemente disastrose in le antiquitate. In le tertie phase, le billetes perdeva completamente lor garantia metallic. Lor valor es variabile e se statue secundo le potentia e stabilitate economic del nation emittente. Assi, libras ha plus probabilitate de mantener lor valor que pesos, per exemplo. Alcun paisas libera totalmente le fluctuation cambial; alteres prefere bandas cambial stricte o mesmo cambios fixe in relation a un moneta plus forte – plure es le casos contemporanee de dollarisation e de euroisation.

Nonobstante, le recente disveloppamento technologic ha introduce un nove phase in le relationes monetari. Le pecunia physic cata vice plus se substitue per transferimentos virtual. Le salarios ja non se paga con billetes, ma con creditos in un conto bancari, que on movimenta per cartones plastic. Le circulation pecuniari ha devenite un abstraction, un transito informatic de cifras. Si antea on faceva circular billetes representante metallo, hodie on face transitar numeros que representa billetes de papiro. Le ligamine al auro o a qualcunque altere mercantia deveni plus e plus distante e se basa unicamente in nostre confidentia in le systema.

Le modello actual se monstra problematic con certe frequentia per duo rationes principal: le possibilitate de burlar le regulas stablitate e le dependentia de que on prevede con precision le futuro economic del institutiones. Tanto le instrumentos de securitate como le “oraculos” que evaluta le probabilitates futur es fallibile, dependente del capacitate e del interesses del agentes involvite. In ultra, le proprie moneta essente un mercantia, su valor non solo pote oscillar como manipular se secundo le opportunitate. Un divergentia de interesse assatis frequente existe, per exemplo, inter le consumidor e le exportator: durante que le prime desira un moneta forte, con grande potentia acquisitive, que le permette comparar productos national e importate e post seliger lo de melior qualitate, le secunde preferera sempre un moneta cuje debilitate cambial le permette vender le melior producto al mercato exterior con grande margine de lucro, destinante solmente le mercantias inferior al consumidor local, con precio equalmente elevate ante le absentia de competition.

Secundo alcun theoricos, le adoption de un unitate monetari mundial solverea o al minus reducir tal divergentias. Le pecunia recuperarea su ancian status de objecto de valor in vice de producto commercial, creante stabilitate macroeconomic e evitante le speculation. Totevia, surgerea certemente nove questiones como le taxa ideal de interesses, e on arrivarea a impasses cultural como le prohibition islamic de levar interesses a qualcunque taxa. Le proprie natura del moneta devenirea objecto de discussion: alcunos defendera le dinar islamic; o un forma de *fiat money*; o un paniero de monetas simile al euro o al *Special Drawing Rights* del Fundo Monetari International; o ancora le “moneta digital auree”, un systema commercial informatic con last in stock physic – il ha inclusive bensuscesse companias particular offerente iste servicio, ben que sin convincente garantias de que le auro existe de facto.

Ja in 1912, le adeptos del lingua international esperanto essayava introducir le *speso* como moneta universal. On inclusive cuneava alcun monetas e definiva un quotation in le standard auree – un *spesmilo*, o sia 1000 spesoj, equivalerea a 733 milligrammas de auro, le mesme valor que 1 rublo o ½ dollar del epocha –, ma le guerra mundial poc tempore postea mitteva fin al projecto. In 1942, on fundava secretamente le Universal Ligo in le Nederland occupate per le nazistas, qui considerava le movimento esperantista parte de un complot judeocommunist. Le nove institution recuperava le idea e lanceava le *stelo*, cuje valor se definiva como le precio de un panetto in

Nederland, tunc 0,25 florino. In le sequente decennios on cuneava monetas e coupons valide pro tote activitates inherente al movimento. Le acquisition del monetas – in bronzo, laton, cupronickel e mesmo argento – per le esperantistas pagava con excedentes le costos de production. In 1974, le stelo se revalutava a 0,50 florino e perdeva su connexion con le precio del pan. Postea on cominciava a readjustar lo constantemente pro que su valor non se perdeva con le inflation, ma tal practica originava divergentias methodologic inter le directores del liga. In 1993, le liga extingueva su activitates e le historia del stelo arrivava al fin.

Recentemente, Lok Sang Ho proponeva le adoption del WCU (*World Currency Unit*), un indice de calculo unificante le monetas del sex zonas economic le plus forte del mundo. Secundo iste economista de Hong Kong, le valor de materias natural como le metallos fluctua in accordo con lor abundantia o mancamento, e per isto non servi de referentia. Le bonos emisse in WCU, contrarimente, esserea immun al inflation e minus subjecte al variation cambial de un sol pais, post que on lo actualisarea periodicamente sequente le crescentia economic del pais. Assi, on poterea quotar plus justemente commodities como le petroleo, le metallos preciose e le productos agricultural, que hodie ha lor precios in dollars, donante al Statos Unite alcun avantages como le absentia de costose transacciones cambial.

9. Le pecunia del futuro

Maple Leaf canadian: le auro sempre retorna.

Imaginar le futuro del pecunia non es un labor tanto simple. Le historia ha monstrate que, in general, institutiones stabile origina monetas stabile, como exemplifica ben le historia del libra sterling e del dollar. Contrarimente, pais que tardava a unificar se, que alternava regimes de governmento o que non controlava le inflation in date periodos se ha characterisate per le complexitate de lor systemas monetari, con planos economic infructifere e successive eliminationes de zeros – ni mesmo le francos, marcos e rublos lo escappava.

Ma le stabilitate sol non explica toto. Cuba, per exemplo, ha passate per dictaturas, un revolution comunista e un forte embargo commercial que ancora perdura, ma assi mesmo su peso es lo que minus ha devalutate inter tote le pesos hispanoamerican, e un del duo unic que nunquam ha suffrite reduction de zeros (le altere es le dominican). Quando introduce in 1857, le peso cuban equivaleva al dollar; hodie, le cambio es circa 25 pesos per dollar, non multo si on considera le turbulente historia del insula caribe. Cuba, a proposito, presenta un situation *sui generis* in le mundo actual: ultra le peso dicte *nacional*, circula tamben le peso *convertible*, utilisate principalmente in transacciones touristic e acquisition de articulos considerate luxuose. Ab 1960 le moneta cuban haveva valor fixe in rublos, ma le collapso sovietic lo faceva devalutar a 125 pesos per dollar. Per le peso convertible, con valor fixe de US\$1,08, le pais se protegava de un eruption inflationari e recuperava le valor cambial de su moneta national.

Quanto al systemas monetari, on pote resumer los in duo typos principal, ambe inventate in Francia e copiate per le resto del mundo. Le carolingian ha tres unitates al ration 1:12:240, e le revolutionari o decimal ha duo unitates al ration 1:100. In principio, il es difficile imaginar que le modello actual pote substituer se per qualcunque altere. Ma quando on vide valores in le casa del milliardos e billiones – le productio national brute de un pais disveloppate, per exemplo –, on forsan se demandara si il non existe un modo plus simple de representar los. Le pressa sovente recurre a abbreviaciones informal como “\$40k” pro expressar “quaranta mille dollars” (le k remitte al multiplicator *kilo* del systema metric decimal), o “£2m” pro “duo milliones de libras”, o o ancora “R\$ 3 bi” pro “tres milliardos de reais” – de facto, le parolas *mi* e *bi*, reduction *milhões* e *bilhões*, gania le status de unitate de calculo, exacto como le *conto de réis* in altere tempores. In un epocha de multimillionarios e budgets astronomic, le existentia de unitates multiplicative poterea simplificar tanto le notation como le prononciation de iste grande numeros, ultra evitar confusiones inter parolas simile – equal que le annos-lumine facilita le comprension del distantias spacial e le prefixos metric nos permette dimensionar le capacitate de immagazinage del dispositivos electronic. Un experientia official esseva le *inti en millones*, usate in Peru per alcun menses in 1991. Sex annos antea, on habeva substitute le centennari *sol* per le *inti* (parola quechua pro le deo-sol), con le suppression de tres zeros. Ma le hyperinflation persisteva e le governmento dunque autorisava que le valores se denominava in iste unitate, abbreviate I/m. Le mesme anno, on adoptava le *nuevo sol*, equivalente a un million de intis o, in le euphemistic terminologia, un inti in millones.

Plure particularitates del systemas monetari face imprevisibile lor futuro. Le decimalisation ha imposite generalmente le denominationes de 1, 2 e 5 approximate per le potencias de dece (10, 100, 1000 etc.). Ma alcun exceptiones supervive ben, como 25 e 250, trovate in le *quarter dollar* e in plure pais islamice. In 2008, Venezuela introduceva le *bolívar fuerte* como su nove unitate monetari, cuneante un moneta con le improbable valor de 12½ céntimos, al moda del *Spanish dollar* divisibile in octo *bits*. Cuba ipse mantene un moneta de 40 centavos, ben que on raramente lo trova, e le denomination de 3 pesos – emisse desde le 19e centennio e dunque non copiate del russos, como on poterea suggerer. Ni al minus le unitate fractionari centesimal se universalisava. In alcun pais arabic, le dinar se divide in 1000 unitates nominate *fiils* in le singular e *fulus* in le plural (del moneta minor byzantin *folllis*) – inter illos Kuwait, que ha hodie le unitate monetari de plus alte valor nominal in le mundo, quotate a US\$3,55. In altere pais, le valor nominal del moneta se rebassava con le annos, e le fractiones deveniva innecessari: Japon non ha utilisate le centesimo *sen* ni le millesimo *rin* desde 1953, e Chile aboliva le centavos in 1984. Ma on non debe imaginar que le valor nominal basse equivale a un moneta debile: ambe le yen e le peso chilen disfructa excellente reputation actualmente. Alcin monetas cammina verso le abolition del centesimos, ma ancora non los eliminava completamente, creante dunque systemas que vermente ja non es decimal. Con le abolition del monetas de 1 e 2 *öre* promote per Svedia in 1972, le precios besoniava rotundar se – per su origine, le practica deveniva cognite como “rotundamento svedese”. Le suppression del monetas de *öre* continuava progressivamente usque 2010, quando on eliminava definitivamente le unitate fractionari. Per tote parte, altere pais ha imitate le svedeses. In multes, le minor moneta in curso es lo 5 centesimos, lo que significa que le minor portion de pecunia disponibile es un vintesimo del unitate. In altere tantes, le minor pecia circulante es lo de un decimo o de un quarto. In Danmark, le minor moneta in curso es lo de 50 *øre*, lo que significa que un corona danese non pote divider se sinon in medietates. Le nomine del unitate fractionari nordic remitte al *aureus* roman (le connexion es plus evidente in

le plural islandese *aurar*): hodie le comparation sona incoherente, ma in tempores ancian le *öre* o *øre* valeva 24 *penningar*, un relation ben proxime al 25 *denarii* per *aureus* que on habeva in le Imperio Roman. Contra tote le expectationes, finalmente, existe ancora duo paisas – Mauritania e Madagascar – que optava per systemas traditional non-decimal, dividente in cinque partes lor unitate monetari national.

Ma, si le systema decimal pote un die disparer, on non pote ancora imaginar le disparition del monetas metallic. Mesmo le auro e le argento seque vivente in plure monetas-bullion, o sia monetas destinate al custodia de valores. Le majoritate de illos se ha producte con un uncia-troy de auro pur, un practica que comenciava in 1967 con le sudafrican *Krugerrand* e continuava con le canadian *Maple Leaf*, le angese *Britannia*, le australian *Nugget*, le statounitese *Eagle*, le mexican *Libertad*, le austrian *Wiener Philharmoniker* e alteres. Il ha tamben bullion in argento, como le *Panda* chinese e le *Kookaburra* australian. Un tendentia de iste typo de moneta es le competition inter le emittentes. In 2004, Austria cuneava 15 pecias con peso de 1000 uncias-troy in auro, o sia plus que 31 kilos, ma Canada lo superava in 2007 con su gigante moneta de 100 kilos: le valor nominal es 1 million de dollars canadian, ma on estima que le valor real del pecia artistic sia duo o tres vices plus alte. Claro, iste moneta solo se fabrica sub commanda. In circulation, le major moneta hodierna es lo de ¥500 – poco plus que US\$6 –, que superava le 5 pesos convertibile cuban. De bon valor es tamben le monetas de £2 e de €2, ma non lo de 25¢, le plus alte de Statos Unite in abundante circulation.

Forsan le sol prevision factibile es que le auro continuara le materia le plus appreciate. Hodie, su precio ja non mantene relation con le argento; plus applicabile es le correlation de 10 per 1 inter un uncia-troy de auro e un barril de petroleo. In compensation, surgeva tamben duo nove metallos nobile con quotation international, le palladio e le platino, usate inclusive in le production de monetas-bullion.

In tote le tempores on ha extracte circa 150 mille tonnas de auro in le mundo – un media poco superior a 20 grammas per habitante. De illo, 30 mille tonnas appertine a reservas official, 75 per cento de proprietate del Statos Unite, le Eurozona e le FMI. China e India ha demonstrate disposition de augmentar lor reservas auree e tamben debe figurar inter le grande possessores del metallo ja in le proxime annos. On estima que existe ancora 50 mille tonnas sub le terra, le medietate de illos in Sudafrica, le principal extractor mundial actualmente. Le franco suisse es hodie le unic moneta con last auree total – le reserva national de Suissa attinge 1000 tonnas. In tote le mundo, tamen, le papiro-moneta circulante es duo centos vices plus abundante que le reservas auree official.

Secundo le historiatores, le brillantia e exiguitate del auro ha exercite un fascination psychologic sur le personas. Materiales al mesme tempore rar e belle sole esser valorisate – le diamantes es altere exemplo –, e ancora plus si illos presenta qualitates pragmatic como esser imperibile e simple de transportar e immagazinar. Al fin il es ben plus practic e bon mercato manear pecias metallic que boves o alimentos.

Post le shock de 1971 e le subsecente crise del petroleo, le revolution in Iran e le invasion sovietic a Afghanistan, le precio del auro se multiplicava rapidamente, un situation tanto inedita como le absentia de last pro le papiro-moneta. Nonobstante, passate le espavento, le nove systema se inflava de un confidentia tanto grande que on oblidava le metallo in cerca de investimentos plus rentabile – immobiles, actiones, mercantias agricultural o le proprie monetas national in constante oscillation cambial. Le auro ja non esseva le medio le plus practic ni le plus secur de effectuar operationes financiari, assi que su utilitate pareva restricte al confection de joielles, un rolo ornamental, in summa. Le moneta de papiro a plen funcionamento e le operationes informatic ganiante popularitate, le quotation del uncia-troy cadeva poco a poco inter

1985 e 2000, usque regreder a \$275. Durante iste periodo, le governamentos imprimeva pecunia continuemente, accrescente circa 5 per cento al anno al valor circulante e causante, obviemente, un inflation equivalente. Insimul con iste practica, on provideva credito abundante a minuscule taxas de interesse, lo que sovente stimulava que on prendeva prestos a fin de investir le pecunia in cosas plus rentabile e specular con le augmentation del precios in le futuro. On habeva discoperte le formula del crescentia infinite.

Per 2000, on ja provideva que tal modello non poterea sustener se per multe tempore plus. Ab celle anno, le precio del auro comenciava a augmentar novemente. Le uncia-troy ultrapassava \$400 in 2004, \$500 in 2006, \$800 in 2008. Al initio de 2011, le quotation superarea le \$1300. Le plus recente crise financiari mundial certo collaborava multo pro iste ascension, ma le facto es que le cursa al auro ja esseva initiate ante quasi un decennio. Quando le situation deveni critic, le speculatores – governamentos incluse – non hesita cambiar lor dollars e euros de papiro per ben lucente lingotos de auro fin.

Pro le futuro proxime, on expecta que le *baby boom*, o sia le periodo de alte taxas de natalitate del annos 1950 e 1960, mittera le paisas disveloppate in un situation difficile. Le millones de personas nate in iste epocha de prosperitate debe pensionar se a partir del 2010s, e le paisas simplemente non se ha preparate pro illo. Le sol solution proposita al momento non es multo original: imprimir plus pecunia. Altere factor que on deberea prender in consideration es que le fabricas se transfere massivemente al Oriente, ubi le costo laboral es multo minor, lo que face del disoccupation un problema systemic del economias postindustrial. Differentemente del chinesis, qui culturalmente es habituate a sparniar un parte de lor salarios e pote facer legalmente un reserva personal in auro, le travaliatores occidental ha essite stimulate per lo governamentos a utilizar integralmente lor renta a fin de movimentar le economia. Assi, quando le gente non trova travalio e comencia a questionar le methodos del governantes, le problema sole tractar se con un nove provision de credito.

Si iste scenario se confirmara, le valor del unitates monetari essera sempre plus basse in relation a lo del auro. On dice que, in un momento de crise, il ha poc mercantias in que on pote confider. Per su necessitate vital, le aqua nunquam perde valor. Le precio del tabaco e del bibitas alcoholic anque nunquam retrocede. Un paniero de monetas estranier es tamben un bon sparnio, perque le disvalorisation de un sempre implicara le valorisation de altere. Le terras agricultural es un bon sponcion si on crede in un scenario de alimentos costose e insufficiente. Ma le facto es que, quando le crises arriva, nemo compra aqua ni tabaco. Durante que le mundo collabe, le auro ascende como un rochetta, e quando le cosas retorna a lor stato normal, su precio descende teneremente, de modo que qui spondeva in illo sempre habera tempore sufficiente pro reorganisar su investimentos con calma. Si on studia le historia del cyclos e crises financiari, on arrivara dunque al conclusion de que, al fin, le auro sempre retorna como unic forma de pecunia vermente stabile e liquide a un sol tempore.

Assi, il non es tanto absurde imaginar un de iste monetas-bullion con 1 uncia de auro como le solido del futuro.

FIN

Nota del autor

Le fonte principal del datos presentate es Wikipedia, ma tamben altere sites esseva consultate a fin de confirmar o ampliar le informationes. In alcun casos, le fontes offere datas divergente: pro le cuneage del prime *joachimsthaler*, per exemplo, on trova 1516, 1517, 1518 e 1519, secundo le texto consultate. Per iste ration, le datas debe considerar se non plus que un referentia de epocha.

De tote modo, le intention esseva presentar un historia resumite, sin exaggerar le accuratessa. Su objectivo es stablir un connexion inter le realitate monetari actual e le factos passate que lo originava, de maniera que, post leger lo, on comprehende le processo in lineas general.

Scripte in 2008-2009, iste texto passava per un revision in februario 2011, quando le taxas cambial esseva approximatemente US\$1 = €0,73 = £0,62 = ¥82 = Fr.1,04 = R\$1,67. Un uncia-troy de auro se quotava a circa US\$1350 e un uncia-troy de argento a circa US\$30.

Questiones linguistic

Alcun terminos utilisate in iste texto es in disaccordo con le Interlingua official del Union Mundial pro Interlingua, basate in le *Interlingua-English Dictionary*. Ecce un lista de illos.

Anglosaxon. Le IED prefere *saxone*, dunque *anglosaxone*. Totevia, si practicamente tote le parolas nominal cuje radice fini per N non apporta iste desinentia E a lor final, il pare plus rational graphar lo sub le mesme logica que *musulman*, *chilen*, *marin*, *pedon*, *immun*.

Centennari. Le IED grapha iste parola con un sol N. Nonobstante, le radice *-enn-* comparti le etymologia de *ann-* (in *anno*, *annual*) e dunque debe continer duple N. Le dictionario tamben manca del adjectivo *millennari*.

Centennio. *Centennio* deriva directemente de *anno* e es in perfecte accordo con *biennio*, *triennio*, *quinquennio*, *decennio*, *millennio*. Le parola official *seculo* non es tanto “decifrabile” a prime vista e ancora pote confunder se con *secular* (synonymo de *mundan*, *laic*, in opposition a *sacre*).

Commodities. Le parola anglese *commodities*, con le senso de mercantias brute, ha curso international. Construer un forma specific pro Interlingua pare contraproductive. Plus, *commoditate* se associa plus tosto al senso de *commode* (=confortabile, conveniente), lo que poterea inclusive causar miscomprehension.

Conversor. Le usage de Interlingua e del linguas romanic recommenda le forma *conversor*, ab le radice participial *converse*. Assi se face con tote le parolas con le suffixo agentive *-or* (*pensar-pensator*, *ager-actor*, *leger-lector*, *currer-cursor*, *vider-visor* etc.). Le parola *convertitor* probabilemente se formava directemente del francese *convertisseur*.

Excentricitate. Le forma official es *eccentricitate*, copiate del anglese, ma sin sustentation in le altere linguas de controlo ni in le etymologia latin.

Lisboa. Si on usa le anglese *London* in loco de *Londres*, incontrate in le linguas de controlo (portugese/espaniol/francese *Londres*, italiano *Londra*), il pare plus logic conservar le original portugese *Lisboa*. Le etymologia pro iste parola es le latino *Ulyssipo*, iste ab le phenicio *Allis Ubbo* (‘porto secur’), hodie irrecognoscibile. Le forma official in Interlingua es *Lisbona*.